

VEREJNÍ ZDRAVOTNÍCI A ICH POSTOJ KU VZDELÁVANIU PUBLIC HEALTH PROFESSIONALS AND THEIR ATTITUDE TO THE EDUCATION

MIČÍKOVÁ Lucia, SIVČÁKOVÁ Lenka

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Trenčíne, Trenčín

ABSTRAKT

Úvod: Verejné zdravotníctvo je multidisciplinárny odbor, pre ktorého správne fungovanie je potrebný neustály prílev nových informácií. V rámci pregraduálneho štúdia verejný zdravotník disponuje len všeobecnými informáciami a je dôležité vytvoriť prostredie pre kontinuálne vzdelávanie.

Materiál a metódy: Prieskum bol realizovaný v roku 2018 u verejných zdravotníkov z rôznych odvetví verejného zdravotníctva. Prieskum bol distribuovaný v Google prostredí. Prieskumu sa zúčastnilo 93 respondentov. Na vyhodnotenie prieskumu sme použili program Microsoft Excel, deskriptívnu štatistiku a pre porovnanie výsledkov chí-kvadrát.

Výsledky: Zaznamenali sme, že viac ako polovica verejných zdravotníkov z regionálnych úradov verejného zdravotníctva absolvovalo vzdelávanie. V súčasnosti študuje viac verejných zdravotníkov, ktorí pracujú v iných odvetviach verejného zdravotníctva. Najväčšia motivácia pre obe skupiny bola predovšetkým zvýšenie mzdy.

Záver: Vzdelávanie vo verejnom zdravotníctve je nevyhnutnosťou. Vnímame však limitácie a to predovšetkým z dôvodu slabej informovanosti a nízkej motivácie verejných zdravotníkov k ďalšiemu vzdelávaniu. Však je potrebné podotknúť, že verejné zdravotníctvo je závislé na nových informáciách, s ktorými musia vedieť verejní zdravotníci adekvátne pracovať.

Kľúčové slová: Verejný zdravotník. Vzdelávanie. Verejné zdravotníctvo

ABSTRACT

Introduction: Public health is a multidisciplinary unit for which proper functioning requires constant influx of new information. In the undergraduate study, a public health practitioner only has general information and it is important to create an environment for continuing education.

Material and Methods: The survey was conducted in 2018 by public health professionals from various public health sectors. The survey was distributed in the Google environment. The survey was attended by 93 respondents. To evaluate the survey, we used the Microsoft Excel program, descriptive statistics and chi-square results to compare.

Results: We have noticed that more than half of public health professionals from regional public health authorities have completed education. At present, public health professionals working in other public health sectors are more likely to study. The greatest motivation for both groups is mainly the increase in wages.

Conclusion: Education in public health is a necessity. However, we perceive limitations, mainly due to poor awareness and low motivation of public health professionals to further education. However, it should be noted that public health is dependent on new information that public health professionals must know to work adequately.

Key words: Public health professional. Education. Public health

ÚVOD

V súčasnosti, kedy sa do popredia dostávajú informačno-komunikačné technológie, informatizácia sa týka každého odvetvia, vzniká naliehavá potreba disponovať odborníkmi, ktorí dokážu adekvátne pracovať s informáciami. Aby sa človek stal odborníkom vo verejnom zdravotníctve, je nevyhnutná nielen prax, ale aj kontinuálne vzdelávanie. Verejný zdravotník má k dispozícii mnoho informácií, ale ak ich nedokáže aplikovať do praxe stávajú sa často nepodstatnými. Zdravotnícki pracovníci, teda aj verejní zdravotníci majú podľa Nariadenia vlády č. 296/2010 Z. z. o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania, spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností v znení neskorších predpisov [1], možnosti kontinuálneho vzdelávania vo forme špecializovaných odborov ako aj certifikovaných činností. Aby verejný zdravotník bol odborníkom vo svojej profesii, je potrebné zahrnúť spoluprácu s inými sektormi na riešenie širších determinantov zdravia s ostatnými zdravotníckymi pracovníkmi [2]. Týmto príspevkom chceme upriamiť pozornosť na kontinuálne vzdelávanie verejných zdravotníkov a nadviazať na článok publikovaný v minulom čísle Zdravotníckych listov, kde sme uvádzali čiastkové výsledky prieskumu záujmu a motivácie verejných zdravotníkov o ďalšie vzdelávanie. Pričom aktuálne sa zameriavame aj na porovnanie verejných zdravotníkov pracujúcich v štátnej správe (regionálne úrady verejného zdravotníctva) a verejných zdravotníkov z iných odvetví (nemocnice, pracovné zdravotné služby, akademická pôda...).

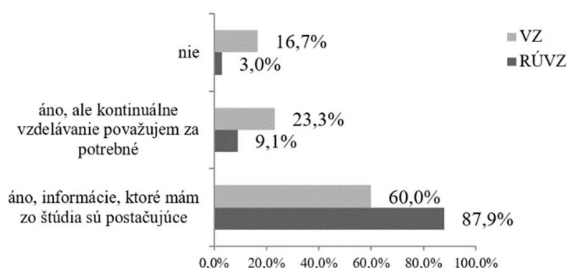
SÚBOR A METÓDY

Pre zistenie záujmu o edukáciu verejných zdravotníkov o vzdelávanie sme využili neštandardizovaný dotazník, ktorý bol distribuovaný v Google prostredí. Prieskum bol realizovaný v roku 2018

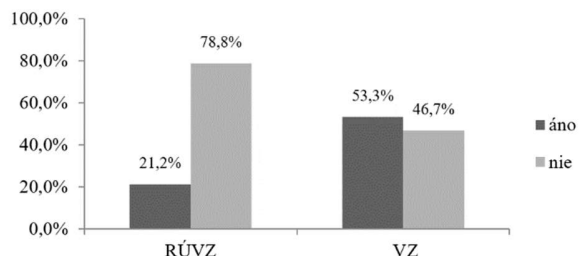
u verejných zdravotníkov pracujúcich v rôznych oblastiach verejného zdravotníctva. Sledovaný súbor pozostával z 93 respondentov – verejných zdravotníkov, a to predovšetkým zo štátnej správy a z verejnej správy a súkromného odvetvia. Na spracovanie výsledkov sme využili program Microsoft Excel 2010. Interpretovali sme ich pomocou deskriptívnej štatistiky (grafov a tabuliek). Pre porovnanie sme zvolili chí-kvadrát, pričom za hladinu významnosti sme považovali $p < 0,05$.

VÝSLEDKY

Súbor bol tvorený 93 respondentmi s celkovým priemerným vekom $36,4 \pm 9,9$ roka. Viac ako tri štvrtiny respondentov (88,9 %) boli vysokoškolsky vzdelaní, 11,1 % pracovníkov malo stredoškolské vzdelanie. Na regionálnych úradoch verejného zdravotníctva (RÚVZ) pracovalo 52,3 % pracovníkov, 47,7 % boli verejní zdravotníci (VZ), ktorí pracovali v inom odvetví verejného zdravotníctva (nemocnice, pracovné zdravotné služby, akademická pôda...). Pri otázke, či považujú svoje vzdelanie za dostatočné, 60,0 % verejných zdravotníkov pracujúcich v inom odvetví uviedlo, že považujú svoje vzdelanie za dostatočné a informácie, ktoré majú zo štúdia sú postačujúce. Túto odpoveď uviedlo 87,9 % pracovníkov RÚVZ. Kontinuálne vzdelávanie považuje za potrebné len 9,1 % pracovníkov RÚVZ a 23,3 % verejných zdravotníkov z iných od-

Graf 1 Percentuálne zastúpenie respondentov podľa vzdelania

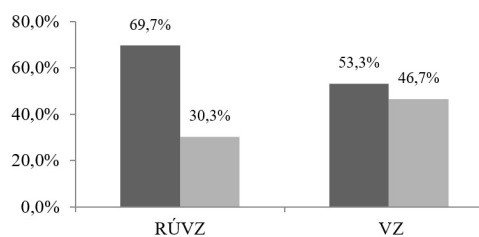
Graf 2 Percentuálne zastúpenie respondentov podľa štúdia

vetví. 16,7 % pracovníkov z iného odvetvia verejného zdravotníctva si myslí, že ich vzdelanie je nedostatočné, túto odpoveď si vybrali 3 % pracovníkov RÚVZ (Graf 1). Zistili sme signifikantný rozdiel medzi RÚVZ a VZ v tom, či považujú svoje vzdelanie za dostačujúce. RÚVZ štatisticky významne častejšie považovali svoje vzdelanie za postačujúce ($p < 0,05$).

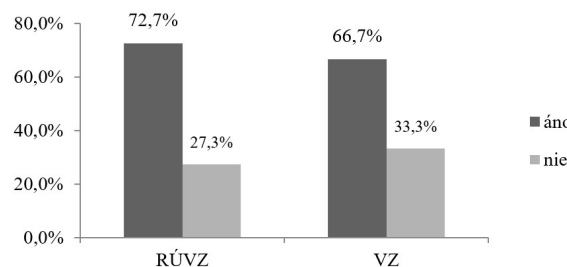
V ďalšej otázke sme zisťovali, či respondenti v súčasnosti študujú. Až 78,8 % respondentov pracujúcich na RÚVZ v súčasnosti neštuduje, taktiež túto odpoveď uviedlo 46,7 % respondentov z iných odvetví verejného zdravotníctva, u ktorých naopak študovalo až 53,3 % a u pracovníkov RÚVZ 21,2 % pracovníkov (Graf 2). Štatisticky významne častejšie študovali VZ z iných odborov ($p < 0,05$).

Pri doplňujúcej otázke, čo respondenti študujú, najčastejšie uvádzali špecializačné štúdium Master of public health (MPH), nasledovali rigorózne konanie a vysokoškolské štúdium III. stupňa. Ako dôvod, pre štúdium, respondenti najviac udávali, prácu alebo získanie nových vedomostí.

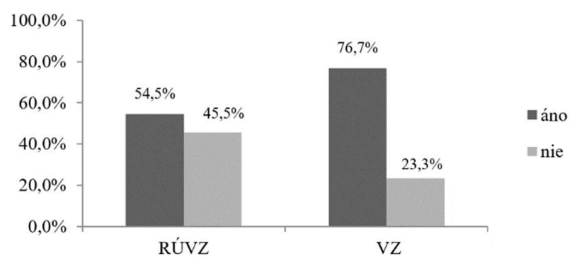
Ďalej nás zaujímalo, či počas praxe respondenti absolvovali nejaký druh ďalšieho vzdelávania, špecializácie alebo certifikovanej pracovnej činnosti. Až 69,7 % respondentov z RÚVZ a 53,3 % respondentov z iných odvetví verejného zdravotníctva odpovedalo nie. Žiadne ďalšie vzdelanie neabsolvovalo 30,3 % pracovníkov RÚVZ a 46,7 % ostatných

Graf 3 Percentuálne zastúpenie absolvovania ďalšieho vzdelávania

Graf 4 Percentuálne zastúpenie podľa možnosti štúdia

Graf 5 Percentuálne zastúpenie záujmu o štúdium

verejných zdravotníkov (Graf 3). Signifikantný rozdiel o absolvovaní ďalšieho štúdia medzi RÚVZ a VZ sme nezistili ($p = 0,1816$).

Ako najčastejšie absolvované vzdelanie boli predovšetkým špecializácie u pracovníkov RÚVZ a potom rôzne ďalšie formy ako sú kurzy a certifikáty.

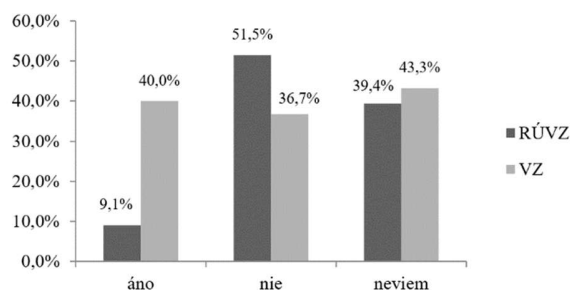
V nasledujúcej otázke sme sa pýtali respondentov, či im v súčasnosti zamestnávateľ poskytuje možnosti pre vzdelávanie. Až 72,7 % respondentov RÚVZ uviedlo, že áno, tú možnosť uviedlo aj 66,7 % respondentov z iného odvetvia verejného zdravotníctva. Možnosť nie uviedlo 33,3 % respondentov z iných odvetví verejného zdravotníctva a 27 % pracovníkov RÚVZ (Graf 4). Štatisticky signifikantný rozdiel o absolvovaní vzdelania sme medzi RÚVZ a VZ nezistili ($p = 0,6006$).

Ako najčastejšiu odpoveď pri doplňkovej otázke o akú formu vzdelávania sa jedná, pracovníci RÚVZ najčastejšie uvádzali interné semináre na pôde RÚVZ, pracovníci z iných odvetví verejného zdravotníctva uvádzali účasť na konferenciách alebo študijné voľno.

Respondentov sme sa pýtali, či by mali záujem o ďalšie vzdelávanie. Väčšina verejných zdravotníkov z iných odvetví verejného zdravotníctva (76,7 %) uviedla, že by záujem mali, 23,3 % nemá o štúdium záujem. U pracovníkov RÚVZ môžeme sledovať podobné výsledky, 54,5 % respondentov by malo záujem o štúdium a 45,5 % nie (Graf 5). Štatisticky signifikantný rozdiel medzi RÚVZ a VZ o záujme o ďalšie vzdelávanie sme nezistili ($p = 0,0658$).

Najčastejšie respondenti uvádzali, že majú záujem o špecializačné štúdium v odbore, v ktorom pracujú, nasledovali MPH štúdium a rigorózne konanie.

Pri otázke, či si respondenti myslia, že sú možnosti štúdia dostatočné, 51,5 % pracovníkov RÚVZ uviedlo, že nie sú, 9,1 % uviedlo, že sú dostatočné

Graf 6 Percentuálne zastúpenie o možnostiach štúdia

a 39,4 % sa nevedelo k otázke vyjadriť. U respondentov z ostatných odvetví verejného zdravotníctva 36,7 % uviedlo, že nie sú dostatočné, 40,0 % zadalo možnosť, že ich za dostatočné považuje a 43,3 % respondentov sa nevedelo k otázke vyjadriť (Graf 6).

Zistili sme štatisticky významný rozdiel medzi skupinami o možnostiach štúdia ($p = 0,0374$).

V poslednej otázke sme sa pýtali respondentov, čo by ich motivovalo k tomu, aby si zvyšovali kvalifikáciu prostredníctvom ďalšieho vzdelávania. Respondenti mohli uviesť viac odpovedí. Najviac respondentov oslovilo zvýšenie mzdy (66,7 %), nasledovalo zvýšenie odbornej kvalifikácie (63,5 %), kariérny postup (54,0 %). Nič by nemotivovalo 3,17 % respondentov, 1,6 % respondentov uviedlo iný názor „študuje lebo ho to zaujíma“ (Tabuľka 1).

Tabuľka 1 Motivácia pre zvyšovanie kvalifikácie

Druh motivácie	Podiel
zvýšenie mzdy	66,7 %
zvýšenie odbornej kvalifikácie	63,5 %
kariérny postup	54,0 %
nič by ma nemotivovalo, nemám o štúdium záujem	3,17 %
iné	1,6 %

DISKUSIA

Verejné zdravotníctvo môžeme považovať za jeden z hlavných vektorov, ktoré určujú smerovanie starostlivosti o verejné zdravie. Odborník vo verejnom zdravotníctve musí mať manažérske zručnosti, štatistické hodnotenie a medicínske uvažovanie [3]. Tieto kompetencie dosiahneme iba za predpokladu, že verejný zdravotník bude mať záujem o kontinuálne štúdium, ktoré je nevyhnutné pri vykonávaní tohto povolania, či už v štátnej správe alebo v iných odvetviach verejného zdravotníctva.

Pozorujeme vysoký tlak verejnosti na kvalitu vzdelávania a zaradenie absolventov do pracovného

procesu. Výnimkou nie je ani študijný odbor verejné zdravotníctvo. Tento multidisciplinárny odbor v sebe zahŕňa rôzne prvky zdravotníctva od kliniky cez prevenciu až po informatiku a štatistiku. V samotnej podstate sa jedná o vedu o ochrane a zlepšení zdravia ľudí a spoločností [4]. Preto je potrebné sa vo vzdelávaní zamerať na využívanie moderných prostriedkov, ktoré pomôžu tomu, aby sa z absolventa tohto odboru stal flexibilný erudovaný pracovník v tejto oblasti. Verejný zdravotník má v svojej kompetencii vedenie vedeckého výskumu, vzdelávanie v oblasti zdravia verejnosti až po zabezpečenie podmienok pre zdravie ľudí [5].

Z nášho prieskumu vyplýva, že záujem o štúdium môžeme pozorovať skôr u pracovníkov mimo RÚVZ. Viac ako tri štvrtina pracovníkov považuje svoje vzdelanie za dostatočné. Tento fakt, môže vyplývať predovšetkým z toho, že zatiaľ čo pracovníci RÚVZ pracujú predovšetkým s legislatívou a vykonávajú kontrolnú činnosť, verejní zdravotníci napr. z akademickej pôdy majú širší pohľad na verejné zdravotníctvo a jeho fungovanie nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Náš prieskum ukázal, že študuje viac ako polovica pracovníkov z iného odvetvia verejného zdravotníctva. Viac ako tri štvrtina pracovníkov na RÚVZ v súčasnosti neštuduje. Ostatní uviedli ako najčastejšie, že študujú Master of public health (MPH). Predpokladáme, že toto štúdium si vybrali predovšetkým preto, lebo absolvovanie študijného odboru odborník na riadenie vo verejnom zdravotníctve (Master of Public Health) sa považuje za jeden z predpokladov na miesto vedúceho oddelenia alebo štatutárneho zástupcu. Je potrebné konštatovať, že viac ako polovica pracovníkov RÚVZ absolvovala v minulosti nejakú formu vzdelávania a to predovšetkým špecializáciu. V minulosti musel každý absolvent, ktorý mal ukončené stredoškolské vzdelanie v odbore asistent hygieny a epidemiológie, absolvovať špecializačné štúdium, ktoré bolo zamerané priamo na oddelenie, na ktorom pracoval. Považujeme za naliehavú potrebu, aby sa takáto forma vzdelávania vrátila opäť. Takýto druh štúdia by sa mal prioritne zameriavať predovšetkým na pracovníkov RÚVZ, aj keď v Nariadení vlády č. 296/2010 Z.z. môžeme sledovať rôzne špecializácie.

Z nášho prieskumu vyplýva, že viac ako polovica zamestnávateľov poskytuje svojim zamestnancom nejakú formu vzdelávania. Sústavné vzdelávanie sa uskutočňuje v akreditovaných študijných programoch sústavného vzdelávania – špecializácia

a certifikované činnosti alebo v neakreditovaných vzdelávacích aktivitách. Neakreditovanou vzdelávacou aktivitou sa rozumie jednorazová vzdelávacia aktivita [6].

U pracovníkov RÚVZ sa jedná predovšetkým o interné semináre realizované v rámci pracoviska. Úlohou týchto seminárov je predovšetkým informovať kolegov o aktualitách na rôznych oddeleniach, ale aj to, že za tieto semináre verejný zdravotník dostane kredity, ktoré je povinný odovzdať komore, v ktorej je registrovaný. Pozitívne vnímame fakt, že sa verejný zdravotník dozvie, čo sa aktuálne deje na ďalších oddeleniach na jeho pracovisku. U verejných zdravotníkov z iných odvetví sa ako najčastejšia forma štúdia uvádzajú rôzne semináre a jazykové kurzy. Predpokladáme, že je to predovšetkým z toho dôvodu, že súkromný sektor má väčšie možnosti pri financovaní vzdelávacích aktivít ako RÚVZ.

Viac ako polovica oslovených respondentov má záujem o ďalšie vzdelávanie [7].

Počas špecializačného štúdia sa verejný zdravotník učí vykonávať špecializované pracovné činnosti. O zaradenie do špecializačného štúdia môže zamestnanec požiadať sám, alebo prostredníctvom svojho zamestnávateľa. V rámci verejného zdravotníctva sa špecializačné štúdium zameriava na rôzne odbory od epidemiológie, preventívneho pracovného lekárstva až po zdravotnícku informatiku a štatistiku [8]. Je potrebné konštatovať, že aj keď nariadenie vlády ponúka možnosti mnohých špecializácií, v súčasnosti sú mnohé obmedzené a nedostupné. Je možné, že práve z tohto dôvodu väčšina respondentov uviedla, že možnosti pre vzdelávanie nie sú dostatočné alebo, že nevedia aké sú. Nedostatok informácií o možnostiach štúdia je často limitujúci faktor, prečo sa verejný zdravotník ďalej nevídeľ. Okrem tohto faktora často býva nedostatočne motivovaný. Nami oslovení verejní zdravotníci považujú za najväčšiu motiváciu predovšetkým finančné ohodnotenie, zvýšenie odbornej kvalifikácie, či kariérny postup. Aj dnes sa stretávame so situáciami, kde erudovaní odborníci vo svojom odbore zastávajú miesta rádových zamestnancov. Preto mnoho verejných zdravotníkov odchádza do súkromného sektora, kde sú často vytvorené vhodnejšie podmienky pre kariérny postup, ale aj možnosti pre vzdelávanie sú väčšie.

Vzdelávanie verejných zdravotníkov na Slovensku sa musí prispôbovať aktuálnym trendom v spoločnosti. Súhrnom nášho prieskumu vyplýva,

že verejný zdravotník považuje vzdelanie za potrebné a má oň záujem avšak nemá dostatočné možnosti, kde ho realizovať.

ZÁVER

Problematika vzdelávania je v súčasnosti vysoko aktuálna. Pozorujeme tlak na kvalitu nielen vysokého školstva, ale aj sústavného vzdelávania. Je evidentné, že možnosti štúdia verejného zdravotníctva, sú nedostatočné a vzniká potreba túto situáciu riešiť. Predovšetkým zvýšením povedomia verejných zdravotníkov o možnostiach vzdelávania, ale aj zjednodušenie prístupu k špecializácii v jednotlivých odboroch. Verejný zdravotník je povolanie, v ktorom je človek povinný vzdelávať sa celý život. Verejné zdravie je nesmierne dôležité lebo odráža zdravie celej spoločnosti a iba erudovaní odborníci vo verejnom zdravotníctve vedú adekvátne zhodnotiť a podávať informácie potrebné pre správne fungovanie verejného zdravotníctva.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] Nariadenie vlády Slovenskej republiky 296/2010 o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania, spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností.
- [2] WORDL HEALTH ORGANIZATION. *European Action Plan for Strengthening Public Health Capacities and Services*. [online] 2012. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na internete: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/Health-systems/public-health-services/public-health-services>
- [3] MORICOVÁ, Š. Verejné zdravotníctvo – hlavné úlohy a ciele. *Verejné zdravotníctvo*. 2010; VII (4): [cit. 2018-12-10]. Dostupné na internete: <http://verejnezdravotnictvo.szu.sk/SK/2010/4/editorial.pdf>
- [4] CDC FOUNDATION, 2018. *What Is Public Health?*. [online] 2018. [cit. 2018-11-15]. Dostupné na internete: <https://www.cdcfoundation.org/what-public-health>
- [5] AMERICAN PUBLIC HEALTH ASSOCIATION. *What Is Public Health?*. [online] 2018. [cit. 2018-11-15]. Dostupné na internete: <https://www.apha.org/what-is-public-health>
- [6] SLOVENSKÁ KOMORA MEDICÍNSKO-TECHNICKÝCH PRACOVNÍKOV, 2018. *Smernica systému hodnotenia sústavného vzdelávania SK MTP*. [online] 2018. [cit. 2018-11-25]. Dostupné na internete: <http://www.sekmtp.sk/dokumenty/smernica-systemu-hodnotenia-sustavneho-vzdelavania-sk-mtp>
- [7] SLEZÁKOVÁ, Z. 2016, Vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov. [online] 2018. [cit. 2018-11-15]. Dostupné na internete: https://www.npz.sk/sites/npze/Stranky/NpzArticles/2013_06/Vzdelavanie_zdravotnickych_pracovnikov.aspx?did=4&sdid=15&tuid=0&page=full&
- [8] MIHINOVÁ, D., et al. Ďalšie vzdelávanie v oblasti Verejného zdravotníctva na slovensku – minulosť a súčasnosť. *Hygiena*. 2012; 57 (1): 22-26.